

În goana după lumină

Pe data de 1 iulie 2022, în cadrul Adunării generale a AȘM s-a discutat proiectul reformei științei în R. Moldova propus de guvern, proiect criticat de toți vorbitorii, inclusiv de subsemnatul.

Au trecut aproape 2 ani de la acest eveniment și, din păcate, situația în institutele de cercetare-dezvoltare din domeniul științelor exacte și ale naturii absorbite de USM se agravează. Am propus de mai multe ori să avem întâlniri cu conducerea USM și MEC în cadrul cărora să discutăm despre situația creată, dar nu am fost auziți.

Am fost foarte emoționat de discursul Președintei Maia Sandu la Timișoara rostit pe 13 ianuarie curent, care, printre altele, a spus: „De oamenii pe care îi alegem depindem cum trăim noi și cum vor trăi copiii noștri... Alegem conducători care neagă știința. Țările s-au dezvoltat datorită științei și nu ignoranței...” Credeam că situația se va îmbunătăți după acest mesaj, dar din păcate, nu s-a schimbat nimic.

Știm cu toții că institutele de cercetare-dezvoltare din domeniul științelor exacte și ale naturii, pentru realizarea obiectivelor proiectelor de cercetare, au nevoie de reagenți chimici, solvenți, utilaj științific, piese de schimb, reparația utilajului care se deteriorează, combustibil petrolier etc. În acest domeniu, cercetătorii din institutele adsorbite de USM se confruntă cu mari probleme. Anul trecut am primit materialele solicitate abia în luna decembrie, iar unele din ele chiar în lunile ianuarie, februarie ale anului curent. În acest an, procedura de achiziții publice încă nu s-a început. Evident că vor fi și în acest an mari probleme cu achiziționarea bunurilor materiale planificate.

Pentru soluționarea acestei probleme, am propus să fie permisă instituțiilor de cercetare organizarea individuală a licitațiilor de mică valoare, dar dacă acest lucru nu este permis de legislația în vigoare, atunci USM să organizeze licitații mai des – o dată la 2-3 luni. Dar și de această dată nu am fost auziți. Am cerut să avem la institut un contabil, ca să gestionăm mai eficient bugetul distribuit institutului, să nu pierdem timpul făcând naveta institute – USM de fiecare dată când trebuie să soluționăm unele probleme economice. Dar, la fel, fără niciun rezultat.

Am ascultat cu atenție discuțiile care s-au desfășurat la întâlnirea dintre Dorin Recean, Prim-ministru al Republicii Moldova, și Dan Perciun, ministrul EC, cu rectorii universităților publice din R. Moldova, pe 30 aprilie curent. De menționat că conducătorii instituțiilor de cercetare nici n-au fost invitați și, respectiv, nici nu se cunosc marile probleme cu care se confruntă. Au fost discutate multe aspecte ale această întrunire, dar nimeni nu a pus problema situației deplorabile din institutele de cercetare-dezvoltare adsorbite de universități. S-au pus în discuție doar 2 subiecte, și anume, concediile mari ale cercetătorilor științifici și angajarea pensionarilor în cercetare. Aceste probleme s-au discutat cu multă superficialitate. Evident că această metodologie este discriminatorie în raport cu pensionarii din instituțiile de cercetare. Cercetătorii de vârstă pensionară trebuiau să fie supuși unei evaluări profesionale și cei care au rezultate performante, și aduc o plusvaloare consistentă în plan științific să fie angajați cu o normă întreagă.

Ca argument pentru elaborarea noii metodologii de salarizare a persoanelor de după 65 de ani s-a invocat necesitatea atragerii tinerilor specialiști în știință, dar acum s-a creat o situație și mai dezastruoasă: tinerii nu vin la asemenea salarii derizorii, iar mulți dintre cei în vârstă, cu activitate științifică înaltă și fructuoasă, sunt nevoiți sau să plece din cercetare, sau să fie umiliți printr-o remunerare pur și simplu discriminatoare. Mă întreb: cine o să învețe acești tineri, puțini la număr, care mai sunt în instituțiile de cercetare, dacă persoanele cu o bogată experiență sunt înlăturate din activitatea științifică?



Și mai este un aspect: această metodologie de salarizare a fost elaborată și se aplică doar pentru pensionarii din instituțiile de cercetare. Despre ce fel de susținere a științei mai putem vorbi?

Aceste personalități în vârstă, dar notorii, în opinia mea, sunt anume cei care pot transmite tinerei generații farmecul cercetărilor științifice. Apropo, această opinie o are și rectorul USM, profesorul Igor Șarov.

Unii demnitari de stat nu-și dau bine seama de aportul adus de cercetătorii de la institutele de cercetare absorbite de universități. Am să dau câteva exemple realizate de cercetătorii Institutului de Chimie în plan fundamental și aplicativ.

Rezultate în plan fundamental:

– *Efectul scindării de tunel* a nivelelor energetice ale sistemelor poliatomiche în stare de degenerare. Descoperire științifică realizată de acad. Isaac Bersuker. Printre altele, în R. Moldova, din câte știu eu, sunt înregistrate doar 2 descoperiri științifice.

Elucidarea unui *nou tip de izomerie* numit „Carte întredeschisă”, elaborată de acad. Antonie Ablov.

– *Teoria sintezei template* a compușilor coordinativi, elaborată de acad. Nicolae Gărbălău și m.c. Mihail Revenco.

– *Procedul de ciclizare superacidă* a compușilor terpenici, elaborat de acad. Pavel Vlad și m.c. Nicon Ungur.

– *Teoria proceselor redox* cu participarea complexilor cu transfer parțial de sarcină, elaborată de acad. Gheorghe Duca.

– *Teoria dependenței dintre structura moleculei și proprietățile ei chimice*, elaborată de școala acad. Pavel Vlad și școala acad. Isaac Bersuker.

– *Teoria amplificării proprietăților catalitice ale catalizatorilor carbonici* prin implantarea în structura cărbunilor active a ionilor și oxizilor metalelor grele, elaborată de școala acad. Tudor Lupașcu.

– *Teoria sporirii activității propri-tăților compușilor organici* prin introducerea în structura moleculelor a unor radicali organici, elaborată de grupele de cercetare conduse de m.c. Fliur Macaeu, dr. hab. Aculina Aricu etc.

Rezultate în plan aplicativ:

– Catalizatori pentru vopsirea țesăturilor și de polimerizare a maselor plastice, elaborați de laboratorul condus de acad. Nicolae Gărbălău.

– Aromatizatori pentru industria parfumerică și de tutungerie, elaborați de laboratorul condus de acad. Pavel Vlad.

– Preparate farmaceutice pentru tratarea tuberculozei, elaborate de laboratorul condus de m.c. Fliur Macaeu.

– Preparatul farmaceutic Enoxil, materiale de construcție și cărbuni activi din materii prime autohtone, elaborate de laboratorul condus de acad. Tudor Lupașcu.

– Tehnologii de prelucrare a deșeurilor de mase plastice, de obținere a biogazului, elaborate de laboratorul condus de acad. Gheorghe Duca.

– Tehnologii de potabilizare a apelor naturale și de tratare a apelor reziduale orășenești, elaborate de laboratoarele conduse de doctorii în șt. Raisa Nastas, Oleg Petuhov și dr. hab. Igor Povar etc.

Consider că oricine din directorii institutelor absorbite pot să vină cu realizări poate și mai valoroase, obținute în instituțiile respective pe parcursul anilor.

Întreb guvernarea: cine va continua elaborarea teoriilor și procedeele fundamentale în domeniul chimiei? Cine va elabora noi preparate pentru industria farmaceutică, parfumerie, cosmetică, pentru protecția și stimularea creșterii plantelor? Cine va elabora tehnologii de tratare a mediului ambiant, de potabilizare a apelor naturale, de tratare a apelor reziduale în această situație precară în care ne găsim? Cred că unica ieșire din situația creată este aplicarea modelului dezvoltării științei în Țara-mamă, adică este necesar cât nu-i târziu ca instituțiile de cercetare să revină în cadrul Academiei de Științe a Republicii Moldova.

Cu respect,
acad. Tudor LUPAȘCU,
15 mai 2024